
SEJMI V PODSREDI

Marija Počivavšek

131

IZVLEČEK

V članku *Sejmi v Podsredi*, ki je nastal kot rezultat sodelovanja na poletnem raziskovalnem taboru "Podsreda '94", avtorica predstavi kramarske in živinske sejme v Podsredi in na bližnji Stari sveti gori, tržni red, konkurenco krošnjarjev ter upadanje vloge sejmov v sodobnem času.

ABSTRACT

The article "The Fairs of Podsreda" is the result of the author's participation in the summer research camp "Podsreda '94" and deals with the general merchandise and cattle fairs in Podsreda and in nearby Stara sveta gora, with market regulations, the competition from peddlers and the decline of fairs in modern times.

Na področju med Savinjo, Savo in Sotlo je v prejšnjem stoletju več trških naselij precej nazadovalo. O razmeroma razvitem gospodarskem življenju v času pred tem pa so pričali tudi številni sejmi in razvite obrti (lončarstvo, krojaštvo, čevljarstvo, kovaštvo, usnjarstvo, kolarstvo, mizarstvo, tesarstvo, mlinarstvo itd).¹ Številni obrtniki so delali tudi za zalogo, ki so jo razpečevali doma in še posebej na sejmih.²

Trg Podsreda je nastal v dolini Bistrice na križišču cest Pilštanj - Brežice in Kunšperk - Brestanica.³ Najprej je nastal na desnem bregu Bistrice neposredno pod gradom Stari trg, nato pa so naselje zaradi boljše možnosti urbanega razvoja prestavili nekoliko višje na levi breg reke, kjer je na obeh straneh lijakasto razširjene ceste nastal Novi trg. Stari trg se je spremenil v zaselek, Novi trg pa kaže vse lastnosti načrtovanega nastanka z razširjenim cestnim tržnim prostorom in obojestransko vrstno parcelacijo. Prvotno ime kraja Herberch izvira iz poimenovanja popotnega prenočišča, zavetišča, nad katerim je že v 12. stoletju nastal istoimenski grad.⁴ Sedanje ime je kraj dobil šele kot trška naselbina na račun svojega tržnega in sodnega dne.⁵

¹ Slavko Kremenšek, O načinu življenja na Kozjanskem in v sosedstvu. Zbornik I. kongresa jugoslovanskih etnologov in folkloristov v Rogaški Slatini 5. - 9. 10. 1983. Ljubljana 1983, str. 22.

² Prav tam, str. 25.

³ Leksikon Dravske banovine. Ljubljana 1937, str. 80.

⁴ Jože Curk, Trgi in mesta na Slovenskem Štajerskem. Urbanogradbeni oris do začetka 20. stoletja. Maribor 1991, str. 111.

⁵ Jože Curk, Podsreda in njena gosposčina (urbano-gradbena skica). Časopis za zgodovino in narodopisje 2/1981, str. 219.

Od obrti je cvetelo zlasti lončarstvo; v bližini so bila namreč nahajališča izvrstne gline. Tu in v okolici so bili znani lončarji, ki so izdelovali razen loncev in skled tudi pečnice in kotle za kuhanje žganja.⁶ Toda kljub ves čas živahnemu sejmarstvu in gostinstvu jedno trga ni nikoli preseglo prvotnega urbanega okvira, ves čas je štelo 38 hiš.⁷

Na drugi strani Bistrice se dviga Stara sveta gora s cerkvijo Marija sedem žalosti, kjer se je že v srednjem veku razvila velika božja pot in ki je bila vsaj do 2. svetovne vojne znano romarsko središče.

VLOGA SEJMOV

132 Sejmi so kupcem olajšali izbiro blaga, saj so nudili dober pregled o ponudbi blaga in o njegovi kvaliteti. Poleg tega je konkurenca na sejmišnih uravnavala ponudbo in povpraševanje, rezultat le-tega je bilo svobodno oblikovanje cen.⁸

Še preden so nastali trgi in mesta, so se porajali sejmi ob proščanjih v pomembnejših župnijah in božjepotnih krajih. Pomembnejša sejemska središča so se razvila na Slovenskem od konca 10. do 12. stol.⁹

Letni sejmi so skušali zajeti čim širšo množico kupcev in velike količine najrazličnejšega blaga. Zato je razumljivo, da so bili lahko samo enkrat ali dvakrat letno, a tedaj so trajali po več dni. Ko so sejmi izgubili svoj prvotni namen in se je njihovo število večalo ter si je vsak večji kraj pridobil pravice do letnih sejmov, se je skrčila tudi njihova gravitacija; v glavnem so preskrbovali okoliško prebivalstvo z večjo izbiro vsakdanjega blaga. V 19. stol. se je število sejmov na našem področju povečalo. Koncesije za letne sejme je izdajala štajerska deželna oblast, ki je s podeljevanjem novih sejmov hotela pospeševati gospodarski razvoj sejmskih krajev in njihove okolice.¹⁰

Sejmi so imeli širše gravitacijsko območje kot redna krajevna trgovina. Nekateri sejmski trgovci in obrtniki so na dobrem sejmu prodali več kot doma v enem ali dveh mesecih, zato so bili kljub utrujajočemu potovanju in prodajanju vedno na poti. Poznali so navade in potrebe ljudi in jim tudi prilagajali izdelke. Zaradi slabih cest je bila vožnja zamudna, večinoma so potovali v bližnje kraje. Ribničani so prodajali suho robo domala po vseh krajih, prav tako prodajalci drobnih galanterijskih izdelkov iz Hrvaške.

Prva svetovna vojna je sejmarjenje prekinila, z nastankom nove države pa je znova zaživelo. Po obdobju prilagajanja slovenskega gospodarstva jugoslovanskim razmeram in krajši stagnaciji je sledila stabilizacija in konjunktura. V začetku tridesetih let je tudi pri nas kot odraz svetovnih razmer nastopila gospodarska kriza. Šele v drugi polovici tridesetih let se je notranja trgovina pri nas nekoliko sprostila, z začetkom vojnega gospodarstva jeseni 1940 pa so sejmi domala prenehali.¹¹

Za sejmski dan so si marsikje izbrali praznik farnega zaščitnika. Upoštevati so morali

⁶ Krajevni leksikon Slovenije, III. knjiga. Ljubljana 1976, str. 380.

⁷ Jože Curk, Slovenještajerski trgi in mesta v 19. stoletju. Časopis za zgodovino in narodopisje 1-2/1979, str. 246.

⁸ L.V.S., Sejmi. Trgovski tovariš, št. 8/24. Ljubljana 1924, str. 118.

⁹ Anton Sore, Razvoj in upadanje sejmov na širšem celjskem območju. Časopis za zgodovino in narodopisje št. 1/1976, str. 156.

¹⁰ Prav tam, str. 158.

¹¹ Prav tam, str. 160.

tudi sosednje kraje. Če je imel kraj več letnih sejmov, je bilo za kupčije bolj ugodno, če so bili enakomerno razporejeni. Stara tržna naselja in mala mesta s hribovitim zaledjem med Savinjo in Sotlo so v veliki meri živela od sejemske trgovine, ker so bile tu slabše prometne zveze in manj možnosti za redni nakup in prodajo blaga. Poleg tega je bilo na tem področju težišče kmetijske proizvodnje na živinoreji, živino pa so kupovali in prodajali predvsem na sejmih.

Na splošno je bilo med svetovnjima vojnoma sejmov dovolj. V bližini Podsrede so bili sejmi na Pilštanju, Svetih gorah, v Sv. Petru pod Sv. gorami, Rajhenburgu, Bizeljskem, Podčetrtku. Oblasti so zavračale nove prošnje; predno so odobrili sejem, so morale dati svoj pristanek vse sosednje občine. Večkrat so bližnje občine protestirale, če so bili sejmski dnevi preblizu ali celo na isti dan.¹² Če je občina prosila za nov sejem, je morala priložiti tudi ustrezen načrt sejmšiča. Prodaja izven sejmskega prostora ni bila dovoljena. Prostor je moral biti ograjen in razdeljen za posamezne vrste živine. V bližini naj bi bila voda in živinska tehtnica. Živino ja nadzoroval živinozdravnik. Malokje so bile dejanske razmere na sejmšiču povsem v skladu s tržnim redom. Sejmi so bili večinoma kombinirani: kramarski in živinski; potekali so na prostem, zato so bili ljudje, živina in blago izpostavljeni vremenskim razmeram - tudi vreme je namreč vplivalo na kupčijo.

SEJMSKE PRAVICE IN TRŽNI RED

Podsreda je imela običajne trške pravice in privilegije s tedenskimi tržnimi in sodnimi dnevi ob sredah. Sejmskih privilegijev pa si naselja niso pridobila vedno hkrati s priznanjem trških pravic.

Pravice do sejmov je Podsreda dobila v različnih časovnih obdobjih:¹³

1560	dva letna sejma, ki se lahko vršita 14 dni pred in po prazniku:	- Janeza Krstnika - Mateja
1609	preložitev letnega sejma:	- Matej > binkoštni ponedeljek
1811	ponovno odobrili dva letna sejma:	- Janez Krstnik - Matej
1836	ponovno priznali dva že prej dovoljena letna sejma, ki sta hkrati tudi živinska:	- Janez Krstnik - Matej
	poleg tega še tri letne in živinske sejme:	- tiha sobota (14 dni pred Veliko nočjo)
1843	prestavitve sejmov na prošnjo občine Podsreda:	- binkoštna sobota > 3. maj - Matej > 3. ponedeljek v septembru
1861	ponovna prestavitve sejma:	3. maj > binkoštna sobota
	priznanje novega sejma:	18. oktober (Luka) - če je ta dan nedelja ali praznik, na naslednji delavnik

¹² Prav tam, str. 160.

¹³ Gedenkenbuch der Pfarre St. Johann Bapt. in Hörberg - Podsreda. Geschrieben von Lorenz Vošnak, Ortspfarrer 1883, str. 529-537 (hrani Kozjanski park v Podsredi).

Tržni red,¹⁴ ki ga je Podsreda dobila leta 1869, je določal letne in živinske sejme v trgu Podsreda ob naslednjih dnevih: 24. junija (Janez Krstnik), 21. septembra (Matej), 18. oktobra (Luka) in 19. novembra (Elizabeta). Sejemski prostor za letni sejem je bil določen na površini, ki je last trške občine Podsreda ter je segal od cerkve do trškega vodnjaka. Na tem prostoru so si lahko prodajalci postavili stojnice, toda tako, da je ostalo dovolj prostora za dovoz in odvoz. Za nakup in prodajo namenjeni vozovi so lahko stali na dvoriščih gostiln ali na mestih, ki jih je določila tržna komisija. Živine niso smeli pripeljati na sejem brez živinskega potnega lista.

Na Stari sveti gori se je letni in živinski sejem vršil na tiho in binkoštno soboto. Tu je potekal sejem deloma na občinskem pašniku ter deloma na sosednjem zemljišču, ki je bilo last Antona Preskerja in Jožefa Moškona, ki sta za to dobila odškodnino. Prodajalci so si stojnice postavili ob cerkvi ter deloma na omenjenih pašnikih.

V trgu ni bilo dovoljeno postaviti točilnice za točenje pijače in prodajo hrane, medtem ko so jo na Gori lahko postavili gostilničarji.

Tržno komisijo so sestavljali župan ter dva občinska svetnika; v primeru županove odsotnosti je odločal občinski svet. Komisija je bila zadolžena za pobiranje tržnine oz. stojnine za živino ter za izpolnjevanje tržnega reda.

Pri pobiranju tržnine je veljala določena tarifa:

☐ za veliko pokrito kramarsko stojnico dolžine 4 klaftre (1 seženj oz. klafta = 189,5 cm) ¹⁵	30 florintov
☐ za srednje veliko kramarsko stojnico dolžine 2 klaftri, za krošnjarje, kramarje, usnarje, klobučarje, kovače, ključavničarje, lončarje	20 florintov
☐ za malo odprto kramarsko stojnico	10 florintov
☐ za živila kot kruh in trgovino s semeni	5 florintov
☐ za prodajni voz za blago, ki ga trg potrebuje	25 florintov
☐ za konja	5 florintov
☐ za govejo živino	4 florinte
☐ za drobnico	2 florinta

Iz seznama sejmov v koledarjih in pratikah lahko vidimo, kdaj so bili sejemski dnevi v Podsredi pred 2. svetovno vojno:¹⁶

¹⁴ Prav tam, str. 538-542.

¹⁵ Sergij Vilfan, Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero. Zgodovinski časopis, št. 1-4/1954, str. 59.

¹⁶ Prim. koledarje družbe sv. Mohorja za leta 1879, 1900, 1915, 1938 ter Vodnikove pratike za leti 1928 in 1931.

Podsreda:							
	1879	1900	1915	1923	1928	1931	1938
3. maj (Križevo)	X	X	X	X			
24. junij (Šentjanž)	X	X	X	X	X	X	X
21. september (ponedeljek pred sv. Matevžem)	X	X	X	X	X	X	X
18. oktober (sv. Luka)	X	X	X	X	X	X	X
19. november (sv. Elizabeta)	X	X	X	X	X	X	X
Stara sv. gora:							
tiha sobota	X	X	X	X	X	X	X
binkoštna sobota	X	X	X	X	X	X	X

ŽIVINSKI SEJMI¹⁷

Povečini so potekali kramarski in živinski sejmi hkrati, toda bili so prostorsko ločeni. V Podsredi je bilo sejmišče za živino na poplavnem svetu Na gmajni. To je bila občinska zemlja; najprej je bil to skupen pašnik, ki pa so ga pred 2. svetovno vojno dali v uporabo 28 hišnim številkam, ki so tam imele pašno pravico. Sejmski prostor je bil ograjen z betonskimi stebri, na katerih so bile "rinke" za privez živine, ter smrekovimi rantami. Ob vходу na sejmišče je stala majhna lesena utica, kjer se je plačevala pristojbina - "štangeld" (nem.: das Standgeld = stojnina, tržnina). Za živino, ki so jo prignali na sejem - večinoma je bilo to govedo: krave, voli, teleta, redkeje konji -, je bilo potrebno najprej dobiti ogledni list. Z njim se je šlo na občino po potni list za na sejem; na sejmu ga je preveril živinozdravnik, ki je bil v leseni baraki ob sejmišču.

Predvsem pri živini se je veliko "glihalo". Sejemske kupčije so nudile priložnostni zaslužek mešetarjem in gonjačem.¹⁸ Mešetarji so bili povečini mali kmetje, ki so hodili s sejma na sejem ter se zanimali za kvaliteto in ceno živine. Posredovali so pri nakupu in prodaji živine in za to sprejemali mešetarino, "mešetarijo". V Podsredi je bil znan mešetar Štusej. Za tuje in domače kupce so najemali gonjače. Ti so skrbeli za živino, jo gonili do klavnic ali do železniških postaj, kjer so jo nalagali na vagone. Živinski prekupčevalci so bili navadno premožnejši mesarji in večji posestniki, ki so živino nabavljali tudi za zunanji

¹⁷ Podatke o poteku živinskih in kramarskih sejmov v Podsredi in na Gori sem dobila s pomočjo ustnih virov; za ta način obravnave sem izdelala poseben vprašalnik; prim. Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja, vprašalnica IV, Ljubljana 1977, str. 35-59.

¹⁸ Anton Sore, Razvoj in upadanje sejmov na širšem celjskem območju. Časopis za zgodovino in narodopisje št. 1/1976, str. 163.

trg. Na sejmskem prostoru je bilo prekupčevanje prepovedano. Na sejme v Podsredo so hodili prekupčevalci iz Dobove, Brestanice, Sevnice in drugod.

Živine na sejmu običajno niso tehtali, čeprav je v Podsredi takšna tehtnica stala na trgu pod lipo. Živino so zmerili okoli prsi in tako določili njeno težo ali pa so jo ocenili kar "od oka".

Čeprav so nekateri prodajalci poskušali kupce ogoljufati predvsem pri teži in kvaliteti živine, je tu šlo predvsem za spretnost prodaje. Na boljšem je bil tisti, ki se je bolje znašel, zato je tu cvetel posel mešetarjem.

Ko so se "zglihali", se je na sejmišču običajno dala ara, nato sta prodajalec in kupec šla v gostilno, kjer sta "zapila likof" in tako zaključila kupčijo. Pri plačevanju z aro je veljalo nenapisano pravilo, da če si je v primeru že plačane are premislil kupec, je moral aro pustiti, če pa si je premislil prodajalec, je moral vrniti dvojno aro.

136

Na sejem v Podsredo so ljudje prignali od 20 do 80 glav živine; večji živinski sejmi kot v trgu so bili na Gori; tam je bilo živine običajno okrog 150, včasih tudi do 300 glav. Na Gori je po nekaterih podatkih potekal kramarski sejem okrog cerkve, sejmišče za živino pa je bilo v jami, na z leseno ograjo ograjenem prostoru za cerkvijo, kjer je bila privezana živina. Po drugih informacijah pa je bila živina privezana v senci okrog jame, v jami pa so pripravljali in prodajali hrano in pijačo.

KRAMARSKI SEJMI

V Podsredi je potekal kramarski sejem na trgu, vzporedno s hišami na zgornji strani ceste, nekako do prangerja. Sejmarji so v Podsredo prihajali iz bližnjih (Pilštanj, Sv. Peter pod Sv. gorami, Kozje, Buče, Zdole, Dobova, Bizeljsko, Rajhenburg, Sevnica), pa tudi iz 5 do 6 ur hoda oddaljenih krajev.

Stojnice, ki na sejmskem prostoru niso imele stalnega prostora, so kramarji prinesli s seboj ter zanje plačali pristojbino. Lončarji, kovači in sodarji so navadno razložili svoje težke ali občutljive proizvode kar po tleh. Ugoden prostor je bil pomemben za uspešno trgovino, zato so si ga mnogi zagotovili že zgodaj zjutraj ali prejšnji večer; rezervacij ni bilo. Prenočevali so pri znancih, po gostilnah ali na skednjih. Sejmski prostor navadno ni bil razdeljen po vrsti proizvodov. Najbolj živahno je bilo sejmišče od srede dopoldneva do zgodnje popoldanske ure.

Prodajalci na sejmu so bili različni potujoči trgovci in obrtniki, ki so prodajali številne, za prebivalstvo zanimive izdelke:

- lončarji (Kolar iz Trebč, Moškon iz Podsrede, Preskar, lončarji iz Artič): poliče za vino, posode za peko potic in pekače, sklede, skodelice, lonce za rože, pečnice (rjava glazura = železov oksid, zelena glazura = bakren oksid, rumena glazura = žgano brez dodane barve),

- lectarji: izdelke iz lecta, bonbone in druge sladkarije,

- prodajalci s tekstilom: blago, rute, kape, oblačila, suknjiče, hlače, srajce, predpasnike, pletenine,

- čevljarji: obutev,

- klobučarji (iz Podčetrтка): klobuke in druga pokrivala,

- prodajalci igrač: otroške igrače,

- peki (iz Kozjega, Senovega): kruh, žemlje,
- prodajalci z različnim orodjem: motike, lopate, kose, grablje,
- Ribničani: suho robo, lesene izdelke.

Prodajalci so v Podsredo pripeljali blago na sejem z vozovi, ki so jih vlekli konji ali voli; na Goro so blago pripeljali na vozovih ali prinesli peš. Lončarji so svoje izdelke običajno pripeljali na lojtrskih vozovih, omotane v slamo; na vrhu voza so bile veje, vse skupaj pa je bilo dobro povezano. Prodajali so kar z voza, delno so blago razstavili po tleh.

Med prodajalci je običajno vladala konkurenca, zato si je vsak po svoje prizadeval za čim boljšo prodajo. Tako so npr. lončarji iz Podsrede, ki so bili znani po kvalitetni posodi, imeli na stojnici napis: "Lonci, sklede iz Podsrede, te so iz gline najbolj fine".

Pogosto so ljudje prodali živino, ki so jo pripeljali na sejem in si s tem denarjem kupili kaj zase ali za dom. Še pred 2. svetovno vojno so se ljudje v veliki meri oskrbovali na sejmih, čeprav so bile npr. v Podsredi tri trgovine:

- Kos, zdaj gostilna Šmalčič,
- Sotošek, zdaj uprava Kozjanskega parka,
- Bezenšek, zdaj trgovina Stermecki.

Tudi na Gori so okrog romarske cerkve in kapele prirejali letne sejme; na:

- tiho soboto: živinski in kramarski sejem, maša
- tiho nedeljo: romanje, maša, kramarski sejem
- binkoštno soboto: živinski in kramarski sejem, maša
- binkoštno nedeljo: romanje, maša, kramarski sejem

Hrano so si ljudje prinesli s sabo (suho sadje) ali pa so si na sejmu od peka kupili kruh, redkeje kaj drugega. Ob poti na goro je bilo osem "hramov", zidanic, pred katerimi so lastniki prodajali vino. Na sejmišču samem pa so točili pijačo (vino, kraherl) zlasti gostilničarji. Med svetovnjima vojnama je bilo v trgu in bližnji okolici več gostiln:

- Černelič, prej Kostanjšek (danes bife Pod gradom),
- Preskar, prej Lajkoč (danes Stermecki),
- Zupan, zdaj Švajger,
- Lesjak (zraven motela na Trebčah),
- Kunej, zdaj Počivavšek (Socka).

Na Gori je bila že pred 1. svetovno vojno gostilna pri Babiču. Tu so romarji jedli kislo juho, obaro, klobase iz masti ter pili jabolčnik in vino. Danes točijo ob romanjih na Gori pijačo Levstik, Šmalčič in gasilci.

Sicer pa je sejem ljudem pomenil tudi prostor za družabna srečanja. Tu velja posebej omeniti stojnice s pijačo - "pušnšanke", kjer so domačini (gostilničarji in drugi) prodajali vino. Ljudje so se družili ob pijači zlasti popoldan. Sicer pa ljudje na sejem niso prihajali samo zaradi nakupov, ampak tudi iz radovednosti, da so se srečevali med sabo, primerjali cene itd. Na sejmih so se spletale tudi ljubezenske vezi. Starejši ljudje so rekli dekletom, ki niso imele fanta, naj gredo na tiho nedeljo na sveto goro ter si tam poiščejo moža.

KROŠNJARJENJE

Med svetovnjima vojnama je bilo zlasti na podeželju močno prisotno tudi krošnjarjenje, ki so ga oblasti sicer preganjale, vendar ga niso mogle povsem zatreti. Krošnjarjem so dovoljevali drobno prodajo, da bi omilili brezposelnost v gospodarsko pasivnih pokrajinah. Izjemen položaj so imeli prodajalci suhe robe, Ribničani. S krošnjarjenjem so se ukvarjali tudi prebivalci Bele krajine, Hrvaške in Dalmacije, ki so kupovali drobno galanterijsko blago pri velikih trgovcih po znižanih cenah in ga po sejmi in po domovih čim dražje prodajali. Dalmatinci, "pičkurini", so hodili peš od hiše do hiše. Pred sabo so nosili oprtano krošnjo s predalčki, v kateri se je našlo vse mogoče: elastika, gumbi, vezalke, glavniki, sponke za lase, ogledalca, parfumi, zobne ščetke, britvice, kamenčki za vžigalnike, lesene igrače (npr. vozički s konjički, metuljčki, ki odpirajo krila, piščalke, orglice), pisala, denarnice, tudi blago. Po domovih so kramarji prodajali tudi različne tekstilne izdelke, pa tudi čevlje. V okolici Podsrede so bile znane tudi "saharinke", to so bile ženske s Hrvaške, ki so skrivaj prodajale saharin v malih rdečih kartonastih škatlicah. Ljudje so te potujoče trgovce večinoma radi sprejemali in od njih kupovali. Ko so jih otroci od daleč zagledali, so vpili: "Kramarji grejo!"

138

IN DANES?

Prva leta po drugi svetovni vojni je bilo veliko pomanjkanje blaga, preskrba je bila racionirana. V petdesetih letih se je trgovina sprostila, cene blaga v prosti prodaji so se začele oblikovati tržno. Leta 1955 je Okrajni ljudski odbor v Celju izdal splošen odlok o tržnem in sejemskem redu. Občinski ljudski odbor Šmarje pri Jelšah je 1962 dovolil več tržnih prostorov, med drugim tudi v Podsredi.¹⁹ Za pobiranje pristojbin od stojnine oz. prostora na živinskih in kramarskih sejmi so bile zadolžene krajevne skupnosti. Na podeželju so številne kramarske in živinske sejme opustili. Tako so tudi v Podsredi in na Gori bili prva leta po vojni le še živinski sejmi, pa še te so kmalu opustili, ko so zadruga začele z odkupi živine.

Letnih sejmov niso uradno niti prepovedali niti ovrnali, prehitel jih je čas. Z naglim razvojem gospodarstva in dviganjem življenjske ravni so glede kvalitete blaga ljudje postali zahtevnejši. Ugodne avtobusne zveze in visok porast motornih vozil na nekdanj odmaknjenih področjih ter modernizacija cest omogočajo hitrejši in udobnejši dostop do specializiranih trgovin.²⁰ Na splošno prebivalci Podsrede danes skoraj nič več ne kupujejo na sejmi. Z vsakodnevnimi potrebščinami se preskrbujejo v bližnjih trgovinah, večje nakupe, npr. obleke, obutve, pohištva, pa opravijo v Celju, zadnje čase pa tudi v Krškem in Brežicah. Sicer pa sodobni potujoči trgovci in akviziterji danes prihajajo z avtomobili kar na dom ter ljudem ponujajo predvsem knjige in tekstilne izdelke; včasih se pripeljejo tudi Ribničani s suho robo. Ljudje so zaradi vsiljivosti akviziterjev nad takšnim načinom prodaje razočarani in od njih ne kupujejo veliko. Tudi kataloška prodaja ljudem ni neznan, saj po pošti prejemajo kataloge, toda na ta način iz različnih razlogov ne kupujejo veliko.

Sejmi so odražali proizvodnjo in potrošnjo določenega obdobja. Kramarski sejmi v stari obliki so preživeli, nadomestili so jih specializirani sejmi, npr. sejmi obrti, elektronike, knjig itd.

¹⁹ Prav tam, str. 166.

²⁰ Anton Sore, Sejmi. Med Bočem in Bohorjem. Šentjur-Šmarje pri Jelšah 1984, str. 128.

VIRI

- Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Vprašalnice IV. Ljubljana 1977.
 Gedenkenbuch der Pfarre St. Johann Bapt. in Hörberg - Podsvetju. Geschrieben von Lorenz
 Vošnjak, Ortpfarrer 1983, str. 529-542.
 Koledarji družbe sv. Mohorja za leta 1879, 1900, 1915, 1938.
 Vodnikova pratika za leti 1928, 1931.
 Ustni viri.

LITERATURA

- Jože Curk, Kratka zgodovina trgov. Med Bočem in Bohorjem. Šentjur - Šmarje pri Jelšah 1984.
 Jože Curk, Podsvetju in njena gosposčina (urbano-gradbena skica). ČZN 2/1981.
 Jože Curk, Slovenještajerski trgi in mesta v 19. stoletju. ČZN 1-2/1979.
 Jože Curk, Trgi in mesta na Slovenskem Štajerskem. Urbanogradbeni oris do začetka 20. stoletja.
 Maribor 1991.
 Krajevni leksikon Slovenije. III. knjiga. Ljubljana 1976.
 Slavko Kremenšek, O načinu življenja na Kozjanskem in v sosedstvu. Zbornik I. kongresa
 jugoslovanskih etnologov in folkloristov v Rogaški Slatini 5.-9.10.1983. Ljubljana 1983.
 L.V.S., Sejmi. Trgovski tovariš, letnik 1924, št. 8 in 9. Ljubljana 1924.
 Leksikon Dravske banovine. Ljubljana 1937.
 Anton Sore, Razvoj in upadanje sejmov na širšem celjskem območju. ČZN 1/1976.
 Anton Sore, Razvoj in upadanje sejmov na širšem celjskem območju. Med Bočem in Bohorjem.
 Šentjur-Šmarje pri Jelšah 1984.
 Sergij Vilfan, Prispevki k zgodovini mer na Slovenskem s posebnim ozirom na ljubljansko mero.
 ZČ 1-4/1954.

BESEDA O AVTORICI

Marija Počivavšek, prof. zgodovine, kustodinja za novejšo zgodovino v Muzeju novejšje zgodovine Celje. Ukvarja se z raziskovanjem gospodarske zgodovine Celja, pri čemer jo zanima zlasti trgovina v širšem pomenu.

ABOUT THE AUTHOR

Marija Počivavšek is a history professor and curator of modern history with the Museum of Modern History in Celje. Her research focuses on the economic history of Celje, especially on trade in the broad sense of the word.

SUMMARY

THE PODSREDA FAIRS

The origin of the medieval market Podsreda is closely connected with the development of crafts and trade in the area. The principal form of trade in the Slovene countryside up to the Second World War were, naturally, fairs.

Podsreda obtained its first market rights - for two annual fairs - in 1560, and for three additional annual and cattle fairs in 1836. Fairs were held in the market-place and also on the mountain Stara sveta gora ("The old holy mountain"), a well-known place of pilgrimage.

140

The market regulations, adopted in Podsreda in 1869, defined the fair grounds, the arrangement of the stalls, the licences to sell drinks and food and the fees for stalls and cattle.

General merchandise fairs and cattle fairs were held on the same day but in separate locations. In Podsreda, the cattle fair was held in the common pasture called "Na gmajni" whereas the general merchandise fair was held in the market between the church and the pillory.

Vendors at the fair were travelling merchants and various craftsmen: potters, shoemakers, bakers, gingerbread makers, hatters, merchants of cloth, toys and tools, peddlers (of wooden products) from Ribnica etc. Those engaged in selling or buying cattle were people from the immediate and broader environs.

People did not visit fairs only to sell or buy things but also out of curiosity, to meet friends and acquaintances, compare prices etc. Fairs were indeed occasions for amusement too. People got together over a drink or two mostly in the afternoon. At the fairs drinks were sold by pub owners, but on the road up the mountain the owners of wine cellars, located there, changed them into temporary wine bars.

The period between the two World Wars was marked by an increasing number of peddlers in the countryside, though the authorities tried to ban them. Most peddlers were people from economically underdeveloped areas. They bought general merchandise from wholesalers at reduced prices and sold them at fairs or from door to door with a little profit. A special place among them was occupied by the peddlers from Ribnica who were renowned for their wooden products. In Podsreda and the surroundings women from Croatia peddled - illegally of course - saccharine.

Nowadays the people of Podsreda rarely buy goods on fairs. For their everyday needs there are many shops and for more expensive things they travel to one of the nearby towns.

The fairs of the past reflected the production and consumption of a certain period. Today they are outdated and have been replaced by specialised fairs of crafts, electronics, books etc.

RESUME

LES MARCHES DE PODSREDA

L'établissement du site moyenâgeux de Podsreda est étroitement lié au développement de l'artisanat et du commerce dans la région. Dans la province slovène, le marché était, bien sûr, la forme principale de commerce jusqu'à la deuxième guerre mondiale.

En 1560, Podsreda acquit les droits d'organiser deux marchés d'été, en 1836, on y ajouta trois foires et marchés aux bestiaux. En dehors de ceux se déroulant sur la place principale de Podsreda, les marchés avaient lieu aussi à Stara gora, pèlerinage connu, se situant non loin de Podsreda.

141

La réglementation du marché, adopté à Podsreda en 1869, précisa la surface du marché, la manière dont les stands étaient disposés, les réglementations pour la vente des boissons et de la nourriture et les frais de stand.

Les foires et les marchés aux bestiaux se déroulaient parallèlement, mais sur des lieux séparés. A Podsreda, le marché aux bestiaux prenait place sur le champ de pâturage commun "Na gmajni", et la foire sur la place principale, entre l'église et le pilori.

Les vendeurs forains étaient soit des commerçants ambulants soit divers artisans: potiers, cordonniers, boulangers (dont ceux spécialisés dans les pains d'épice), chapeliers, marchands de tissu, de jouets, d'outils, d'articles en bois, etc. Acheteurs ou vendeurs, les gens venaient de la région ou de plus loin.

La vente et l'achat n'étaient pas les raisons uniques de la venue des gens; ce qui les attirait c'était la curiosité, l'envie de rencontrer les autres, le plaisir de comparer les prix, etc. Le marché était le lieu des rencontres sociales. Les gens se réunissaient surtout l'après-midi, autour d'un ou deux verre. La boisson se vendait le plus souvent dans les auberges, ou, comme c'était le cas sur le chemin vers Gora ("Le Mont"), dans les celliers que les propriétaires transformaient en caves à vin.

Le colportage, quoique pourchassé par les autorités, était, pendant les deux guerres, bien présent dans la campagne. Venus de régions économiquement moins actives, les colporteurs achetaient des articles de galanterie à prix bas auprès de grossistes et les vendaient ensuite au marché ou en allant d'une maison à l'autre. Une place exceptionnelle était réservée aux vendeurs d'articles en bois provenant de Ribnica, une autre, aux femmes croates qui venaient régulièrement à Podsreda et aux alentours pour vendre de la saccharine, en cachette bien sûr.

Aujourd'hui les habitants de Podsreda n'achètent presque plus au marché. Il se fournissent d'articles quotidiens dans les petits commerces du village; pour faire des achats plus importants, comme par exemple des vêtements, des chaussures, des meubles, ils vont dans les villages plus grands ou dans les villes.

Les marchés, témoins de la production et de la consommation d'une certaine époque, sont devenus désuets; ils sont remplacés par des marchés spécialisés, comme les foires d'artisanat, d'électronique, de livres...